

درس‌آموزه‌هایی از بازآفرینی فضاهای شهری؛ رودکناره‌ها

سمانه خبیری، نینا الوندی‌پور

بهار ۱۳۹۶

سرشناسه: خبری، سمانه، ۱۳۶۵-

عنوان و نام پدیدآور: درس آموزه‌هایی از بازآفرینی فضاهای شهری: رودکناره‌ها/ سمانه خبری، نینا الوندی پور؛ نظارت علمی محمدسعید ایزدی؛ [برای] وزارت راه و شهرسازی، شرکت عمران و بهسازی شهری ایران.

مشخصات نشر: تهران: سازمان عمران و بهسازی شهری، ۱۳۹۶.

مشخصات ظاهری: ۱۴۳ ص: مصور (بخشی رنگی)، نقشه.

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۸۹۲۱-۳۰-۴

وضعیت فهرست نویسی: فیپا

یادداشت: کتاب حاضر به مناسبت هم اندیشی جستار کیفیت در تجربه های بازآفرینی شهری در چارچوب اندیشه ایران شهری منتشر شده است.

عنوان دیگر: رودکناره‌ها

موضوع: سازه‌های کنار آب- طرح و ساختمان- جنبه‌های زیست محیطی- برنامه‌ریزی- نمونه پژوهشی

موضوع: Environmental aspects- Design and construction- waterfronts- Rivers

موضوع: توسعه پایدار شهری- ایران- شهرسازی- طرح و برنامه‌ریزی- برنامه‌ریزی

موضوع: case studies—planning—sustainable urban development—city planning—design

شناسه افزوده: الوندی پور، نینا، ۱۳۶۴-

شناسه افزوده: ایزدی، محمدسعید، ۱۳۴۷-

شناسه افزوده: شرکت مادر تخصصی عمران و بهسازی شهری ایران

شناسه افزوده: هم‌اندیشی جستار کیفیت در تجربه های بازآفرینی شهری در چارچوب اندیشه ایران شهری (دومین: ۱۳۹۶: تهران)

رده بندی کنگره: ۱۳۹۶ ۲۵۴ خ/۸۹ ۹۱۰۸ رده‌بندی دیویی: ۷۱۱/۴۲۰۹۱۶۹۳ شماره کتابشناسی ملی: ۴۶۶۲۵۲۳

وزارت راه و شهرسازی
شرکت عمران و بهسازی شهری ایران

وزارت راه و شهرسازی
شرکت عمران و بهسازی شهری ایران

جمهوری اسلامی ایران
وزارت راه و شهرسازی

عنوان کتاب: درس آموزه‌هایی از بازآفرینی فضاهای شهری: رودکناره‌ها

نظارت علمی: محمد سعید ایزدی

تالیف: سمانه خبری، نینا الوندی پور

همکاران تحقیق: مهسا سحرخیز

طراح گرافیک: سمانه خبری، مهسا سحرخیز

* طرح پس زمینه جلد متعلق به مرتضی صدیقی می باشد.

شمارگان: ۱۰۰۰

قیمت: ۲۵۰۰۰۰ ریال

امور فنی و چاپ: شرکت تبلیغاتی تیج

با سپاس از: طلال روانبخش، غلامرضا مرادی، برزو بردینشین، علی خمسه عشری، عبدالرحمن روحی، علیرضا شهبازیان،

سعید میرزاپور، بابک نجفیان مهر، داریوش نصر، پرستو رضازاده و سپیده رحمتی.

فهرست مطالب

سخنی در آغاز / محمدسعید ایزدی الف

رودکنارهای شهری؛ محرکی در بازآفرینی شهری پایدار

- ۱ بیان مسئله
۴ ساختار کتاب

مروری بر پیشینه نظری

- ۶ مقدمه
۷ اهمیت توجه به آب‌کنارهای شهری
۷ آب‌مناره شهری و انواع آن
۸ پیشینه بازآفرینی آب‌کنارهای شهری
۱۲ رودخانه‌های شهری

معرفی تجربه‌ها و بهانه‌ها

- ۱۶ مقدمه
۱۸ رودخانه سن، فرانسه
۲۶ رودخانه چئونگی چئون، کره جنوبی
۳۶ رودخانه سابارماتی، هند
۴۶ رودخانه فاس، مراکش
۵۴ رودخانه گارون، فرانسه
۶۲ رودخانه ملاکا، مالزی
۷۰ جمع‌بندی

معرفی تجربه‌های ایران

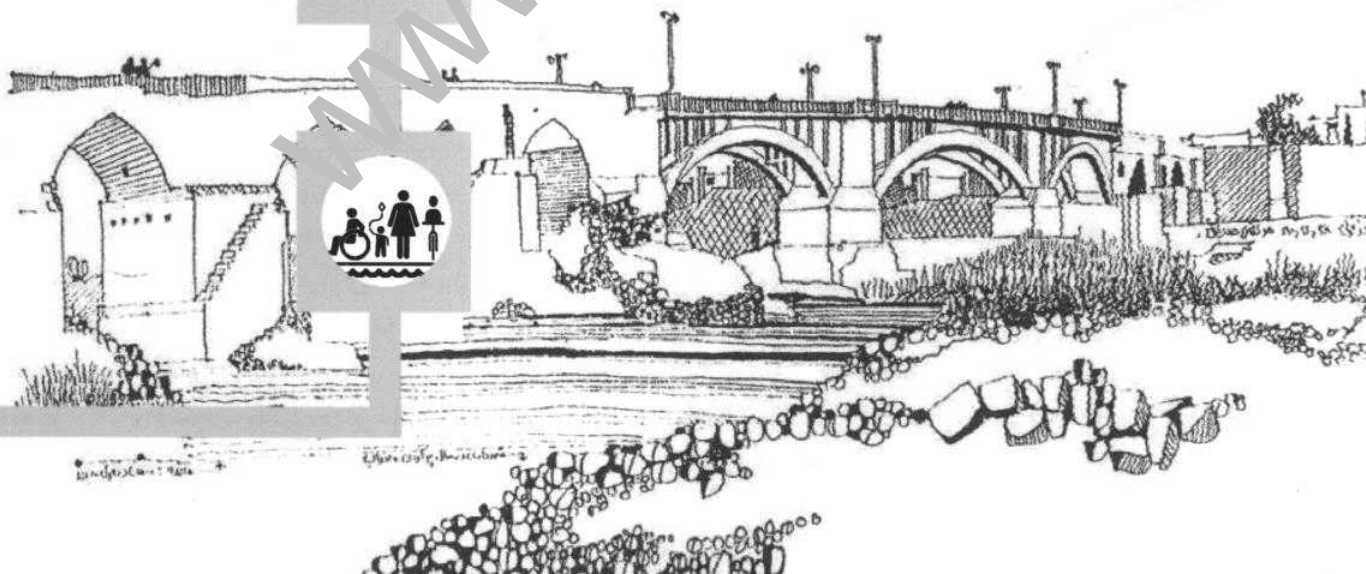
- ۷۶ مقدمه
۸۴ رودخانه زاینده‌رود، اصفهان

آب کناره شهری
فضایی مجرد و
مستقل نیست، بلکه
در ارتباط با سایر
اجزای شهر معنا
می یابد.

چین جیکوبز

۹۲	صوفی چای، مراغه، آذربایجان شرقی
۹۸	بالیخلوچای، اردبیل
۱۰۲	رودخانه تجن، ساری، مازندران
۱۰۶	رودخانه دز، دزفول، خوزستان
۱۱۲	رودخانه خرم رود، خرم آباد، لرستان
۱۱۸	رودخانه کارون، اهواز، خوزستان
۱۲۲	روددره دارآباد، تهران
۱۲۶	روددره درکه، تهران
۱۳۰	رودخانه قره سو، کرمانشاه
۱۳۴	جمع بندی

سخنی در آغاز

رودخانه‌ها در طول قرن‌ها هسته شکل‌گیری شهرها بوده‌اند به گونه‌ای که استخوان‌بندی فضایی و شالوده زندگی اجتماعی شهرها بر پایه این عنصر حیاتی و پیرامون آن در شهر شکل گرفته و توسعه یافته است. تنوع زیستی در پهنه جغرافیایی سرزمین ایران، فهرستی طولانی از شهرهای برخوردار از رودخانه‌های شهری را پیش روی ما می‌نهد که متأسفانه در پی گسترش شتابان شهرها در نیم قرن گذشته، این عناصر زاینده حیات شهرها به فراموشی سپرده شده‌اند و نقش و جایگاهشان در ساختار فضایی و حیات اجتماعی شهرها از دست رفته است.

شرکت عمران و بهسازی شهری ایران، رپی اتخاذ سیاست بازآفرینی شهری، ارتقای قابلیت زیست‌پذیری و کیفیت زندگی در شهرها را هدف برنامه‌های خود قرار داده است. بر این مبنا شباهت‌ها و افتخارات در چهار حوزه اصلی (۱) توانمندسازی ساکنان، (۲) بهسازی و نوسازی مسکن، (۳) توسعه خدمات و ارتقای زیرساخت‌های شهری و (۴) بهسازی و ارتقای فضاهای شهری و توسعه قلمرو عمومی در مقیاس‌های فضایی مختلف با تأکید بر دو مقیاس شهر و محله، در دستور کار قرار گرفته است. بازآفرینی و احیای رودکناره‌ها به عنوان یکی از اصلی‌ترین عناصر هویت‌بخش شهرها- در قالب برنامه‌های ارتقای فضاهای شهری و توسعه قلمرو عمومی، می‌تواند محرکی تأثیرگذار بر راه‌اندازی جریان و شبکه‌های از اقدامات پشتیبان در شهرها و مناطق مختلف باشد.

آغاز جریان احیا و ساماندهی فضاهای آب‌کناری به طور عام و رودکناره‌ها به عنوان یکی از گونه‌های خاص از این فضاها، به سال‌های آغازین دهه ۱۹۶۰ در انگلستان و آمریکای شمالی باز می‌گردد، زمانی که نگرش‌های پروژه‌محور و بزرگ‌مقیاس در بازآفرینی شهری رایج بود. این جریان در فرایند تحولی خود، امروزه با تأکید بر ضرورت تأمین اهداف توسعه پایدار در ابعاد کالبدی، اقتصادی، اجتماعی، مدیریتی و زیست‌محیطی، همچنان به عنوان یکی از اصلی‌ترین شیوه‌های اقدام دولت‌ها در ارتقای کیفیت زندگی در شهرها شناخته می‌شود.

تجارب ساماندهی و احیای فضاهای رودکناره‌ای در شهرهای ایران اگرچه که با چشم‌اندازها و شرایط ایده‌آل در تحقق اهداف توسعه پایدار فاصله

دارند، اما در سال‌های اخیر شاهد آغاز اقدامات شایان تقدیری در ایجاد جریانی نوین در مدیریت شهرها هستیم که می‌تواند با ظرفیت‌سازی و هدایت روندها، در تحقق اهداف بازآفرینی شهری سهیم باشند.

بر این اساس، شرکت عمران و بهسازی شهری ایران کتاب پیش رو را با هدف ترویج جریان بازآفرینی رودکناره‌ها و از سویی دیگر به منظور معرفی تجارب موفق جهانی و بازشناسی اصول کلان در رویه‌های بازآفرینی این گونه از فضاهای شهری تهیه کرده است. ارتقای دانش و آگاهی درباره تجارب موفق، یکی از ابزارهای کلیدی مدیریت دانش در فرایندهای توسعه پایدار شهرها به شمار می‌رود. اگر چه که مجموعه این تجارب در بسترها و زمینه‌های متفاوت اجتماعی و اقتصادی جوامع، شهرها و کشورها شکل گرفته‌اند، اما شناسایی این اصول کلان و نحوه برخورد با مسائل مختلف در زمینه‌های متفاوت می‌تواند گامی آغازین در دستیابی به درکی مشترک و صحیح از ماهیت اقدامات بازآفرینی شهری باشد. بی‌شک دستیابی به چگونگی تحقق بازآفرینی فضاهای رودکناری در شهرهای ایران در کنار آگاهی از دانش فنی و فناوری زمانه که از خلال بررسی تجارب جهانی دست می‌آید، نیازمند شناخت دانش تاریخی زیست‌سرزمینی در هم‌آوایی با طبیعت پیرامونی خواهد بود. همچنین با معرفی برخی از اولین تجارب احیا و ساماندهی رودکناره‌ها در ایران، تلاش شده است تا ضمن تدوین پایگاهی اولیه از داده‌های موجود در این زمینه از اقدامات، بستری برای نقد و تحلیل تجارب داخلی و نیز ارائه پیشنهادات به منظور بهبود و ارتقای اقدامات مورد اشاره فراهم آید.

امید است که با دستیابی به شناخت صحیح از بازآفرینی شهری و اصول آن، علاوه بر تکمیل و بهبود اقدامات احیای آب‌کناره‌های شهری، کیفیت زندگی مطلوب در تمامی ابعاد زیست‌محیطی، کالبدی، اقتصادی و اجتماعی برای شهرها و شهروندانشان ارتقا یابد.

محمد سعید ایزدی

معاون وزیر و مدیرعامل شرکت عمران و بهسازی شهری ایران